

Kisarannan viitasammakkokartoitus 2022

Sisällys

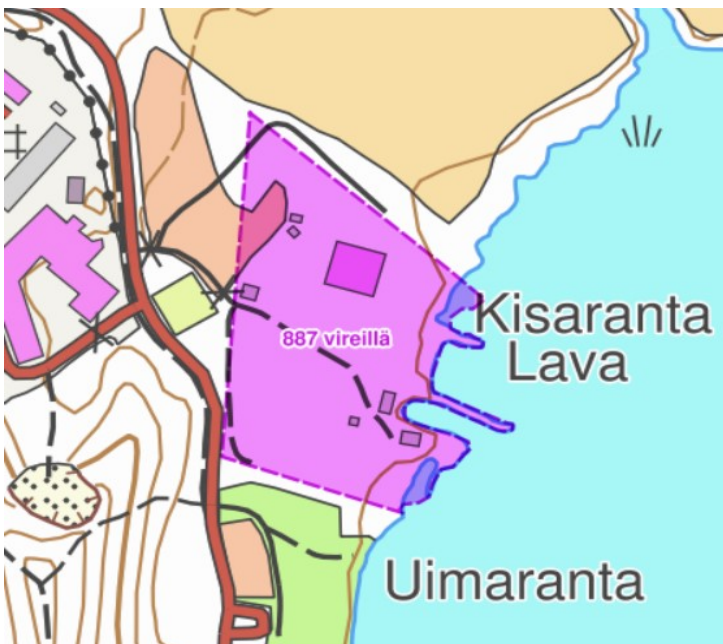
Johdanto.....	2
Viitasammakon ekologia	2
Viitasammakon hallinnollinen status	3
Lisääntymis- ja levähdyspaikan määritelmä	3
Viitasammakon inventointi	3
Kartoituskäynnit ja kartoituksen tulokset vuonna 2022	4
Johtopäätökset ja suositukset	5
Viitteet.....	5

Johdanto

Kangasalla on tullut vireille Kisarannan asemakaava 887 Huutijärvellä (kuva 1). Asemakaavalla on tarkoitus mahdollistaa alueen palvelutarjonnan monipuolistuminen sekä matkailutoiminnan kehittyminen.

Asemakaava-alueelta tehdyn ilmakuvatarkastelun pohjalta todettiin, että alueen rannassa on potentiaalista viitasammakolle sopivaa elinympäristöä. Siten alueella suoritettiin viitasammakkokartoitus keväällä 2022.

Raportin on laatinut Kangasalan kaupungin ympäristösuunnittelija Katri Tolonen (FT).

Kuva 1. Vireillä oleva asemakaava 887 sijaitsee Kustaa Kolmannen tien varrella Kisarannassa Längelmäveden rannalla. Kartta: Maanmittauslaitos

Viitasammakon ekologia

Viitasammakkoa (*Rana arvalis*) esiintyy Suomessa tunturialueita lukuun ottamatta lähes koko maassa. Laji on Suomessa elinvoimainen (LC). Viitasammakon kutualueina toimii suojaa antavat merenlahtien, järvien sekä lampien rannat, tulvivat niityt, kosteikot, luhdet sekä suot. Kutemisen jälkeen viitasammakon on havaittu pyrkivän vaeltamaan niittymäisille ja kosteille vesistöjen rannoille. Myös suot sekä kosteat metsät ja hakkuuaukeat voivat toimia lajin kesäelinympäristöinä. Viitasammakoiden tiedetään kesäisin liikkuvan noin kilometrin säteellä lisääntymispaikastaan, mikäli alueella on riittävästi lajille suotuisaa elinympäristöä. Talvet viitasammakko viettää horroksessa, mahdollisesti vesialueiden pohjamudissa sekä mahdollisesti myös maakoloissa. (Jokinen, 2012)

Viitasammakoiden kutu alkaa keväällä jäiden lähdettyä ja ajoittuu Etelä-Suomessa usein huhtikuun puolivälistä toukokuuhun. Kudun aikaan koiraat muodostavat ryhmäsoitimen. Kudun jälkeen

naaraiden munimat mätimunat kehittyvät parissa viikossa nuijapäiksi, jotka elävät kutupaikan vesistössä heinä-elokuun asti. Viitasammakot ovat paikkauskollisia (Jokinen, 2012; Saarikivi, 2017).

Viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikkojen merkittävimmät uhat ovat veden laadun heikkeneminen sekä elinympäristöjen väheneminen maankäytön muutoksista johtuen. Mikäli elinympäristössä tai lähialueilla tapahtuu haitallisia muutoksia, vaikuttaa tämä herkästi sammakopopulaatioon. Viitasammakko on herkkä esimerkiksi sellaisille toimenpiteille, jotka kuivattavat lajin elinympäristöä. Viitasammakon munat ovat herkkiä myös kiintoainekselle, joka munien pintaan kertyessä upottaa munat syvemmälle veteen, mikä puolestaan hidastaa niiden kehittymistä. Kiduksilla hengittäviä nuijapäitä sekä iho läpi hengittäviä aikuisia haittaavat edelleen veteen joutuneet kemikaalit sekä veden happamuus. (Jokinen, 2012)

Viitasammakon hallinnollinen status

Viitasammakko on EU:n luontodirektiivin IV-liitteen laji sekä koko maassa rauhoitettu eläinlaji (LSA 1997/160, liite 2a 2021/521). Viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty.

Paikallinen ELY-keskus voi kuitenkin yksittäistapauksissa myöntää lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämis- ja heikentämiskieltoa koskevan poikkeusluvan luonnonsuojelulaissa määritetyin ehdoin.

Lisääntymis- ja levähdyspaikan määritelmä

Viitasammakon lisääntymispaikaksi tulkitaan ne vesialueen osat, joissa koiraat pitävät soidintaan, joissa pariutuminen ja kutu tapahtuvat sekä nuijapäät kehittyvät ja elävät. Lisääntymispaikan todistamiseen riittää soitiminen. Levähdyspaikkoihin kuuluu puolestaan päivälepopaikat mm. kasvillisuuden suojissa sekä talvehtimispaikat maa- ja vesiympäristöissä. Kutualueilla olevia talvehtimispaikkoja lukuun ottamatta levähdyspaikat ovat vaikeasti määritettäviä. (Saarikivi, 2017).

Viitasammakon inventointi

Viitasammakon esiintymistä kartoitetaan helpoimmin keväällä lajin soitimen aikaan, jolloin lisääntymispaikat on mahdollista myös rajata. Etelä-Suomessa kartoitus tehdään yleensä huhtikuun loppupuolelta toukokuun alkupuolelle. Kutuaika on lyhyt, vain 2-3 viikkoa. Kutuaika voi olla myös lyhyempi, mikäli kevät on lämmin. Vastaavasti viileä ajanjakso voi katkaista kudun hetkellisesti.

Viitasammakko määritetään sen lajityypillisen pulputtavan soidinään perusteella. Kartoitettavia alueita lähestytään hiljaa, sillä melko arkoina eläiminä viitasammakot lopettavat kurnutuksen herkästi. Kartoituksien aikana tulee kartoituspisteellä hiljentyä vähintään 10-15 minuutiksi, jotta paikalla olevat viitasammakot rohkaistuvat jatkamaan pulputtamista. Viitasammakot äännelevät pitkin päivään, mutta tyynenä iltana ja yönä taustamelu on vähäisempää mikä helpottaa kartoituksen tekemistä. (Saarikivi, 2017).

Kartoituskäynnit ja kartoituksen tulokset vuonna 2022

Ensimmäinen käyntikerta kartoitusalueella (kuva 1) tehtiin 26.4.2022 klo. 20.00–22.00 välisenä aikana. Tällöin kuitenkin Kisarannan edusta oli paikoin vielä jäässä. Toisella käyntikerralla 4.5.2022 (klo. 20.00–22.00) rantavyöhyke oli jo sulanut, mutta alueelta ei saatu äänihavaintoja viitasammakosta.

Kolmas käyntikerta tehtiin 17.5.2022 klo. 20.00–22.30 välisenä aikana. Viimeistä kartoituskertaa edeltävät päivät olivat jo melko lämpimiä ja aurinkoisia, mutta tuulisia. Itse kartoituspäivän iltana oli pilvistä ja heikkoa tuulta (tuulennopeus 2–3 m/s). Lämpötila laski illan aikana noin +8 asteesta noin +4 asteeseen. Kolmas kartoituskerta toi tuloksia ja alueelta kuultiin viitasammakon pulputusta. Havaintoja saatiin käytännössä koko Kisarannan edustalta. Runsaimmin yksilöitä oli äänessä Kisarannan lavan edustan sekä Vääksynjoen suun välisellä alueella. Soidinäätelyn mukaan rajatut lisääntymisalueet on rajattu kuvaan 2.

Kuva 2. Viitasammakon esiintymän raja on merkattu kuvaan punaisella viivalla. Vihreällä on merkattu esiintymän ympärille 30 metrin levyinen suojavyöhyke. Kartta: Maanmittauslaitos

Johtopäätökset ja suositukset

Kisarannan edustalta Längelmäveden rannasta tehtiin viitasammakkohavaintoja lähes katkeamatta koko vireillä olevan asemakaava-alueen edustalta aina Vääksynjoen uoman suulle asti.

Viitasammakko on EU:n luontodirektiivin liitteen IV laji, ja sen lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen sekä heikentäminen on kielletty. Siten viitasammakon lisääntymis- ja levähdysalue tulee jättää toimenpiteiden ulkopuolelle. Tällä alueelle ei saa kohdistaa esimerkiksi ruoppauksia tai rajuja niittoja.

Lisääntymis- ja levähdyspaikat käsittävät kuitenkin myös lajin talvehtimisalueet sekä suojapaikat maalla. Näiden alueiden yksiselitteinen määrittäminen ja rajaaminen on kuitenkin haastavaa. Esimerkiksi Kisarannan edustan maapohja on Kisarannan lavan ja sen välittömän lähiympäristön ulkopuolella paikoin kosteaa ja suojaista tarjoten potentiaalista kesäelinympäristöä viitasammakolle. Siten vähintään kutualueiden välittömään lähiympäristöön on jätettävä suojavyöhyke, jolle ei osoiteta rakentamista tai maankäytön muutoksia. Suojavyöhyke turvaa myös herkästi häiriintyvää soidinta esimerkiksi ihmisten aiheuttamalta häirinnältä. Rannan suojavyöhyke turvaa myös viitasammakon kulkua lisääntymisalueelta sen kesällä käyttämään elinympäristöön.

Mikäli alueella on tarvetta järvimaisemien avaamiselle, niin yksittäisten kutupaikkoja varjostavien puiden kaatamisella voi lisääntymis- ja levähdyspaikan läheisyydessä olla mahdollisesti jopa positiivisia vaikutuksia viitasammakolle. Muuten kosteaa pienilmastoa ylläpitävää ja suojaa antavaa puustoa ja pensaikkoa ei tulisi poistaa kokonaan lajin lisääntymis- ja levähdyspaikkojen läheisyydestä. Mahdollinen vähäinen puuston ja pensaikon raivaus tulisi suorittaa viitasammakon lisääntymisajan ulkopuolella.

Suojavyöhykkeen lisäksi tulee huomioida lisääntymis- ja levähdyspaikan edustalla ja valuma-alueella tapahtuvien maankäytön muutoksien vaikutus veden laatuun. Erityisesti mahdollisen rakentamisen aikaisissa töissä on kiinnitettävä huomiota, ettei kutualueelle valu hulevesien myötä epäpuhtauksia tai kiintoaineita.

Viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikan tuntumassa tehtävistä toimista tulisi pyytää ELY-keskuksen lausunto.

Viitteet

Jokinen, M. (2012) Viitasammakko *Rana arvalis* Nilsson, 1842 Esiselvitys, SYKE. 57 s.

Luonnonsuojelulaki 20.12.1996/1096

Saarikivi, J. (2017) Viitasammakko (*Rana arvalis* Nilsson, 1842). – Julkaisussa: Nieminen M. & Ahola A. (toim.), Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt, s. 90–96. Suomen ympäristö 1/2017